

■ ÅRSRAPPORT 2024

**RØDE KORS' BESØKSORDNING PÅ POLITIETS
UTLENDINGSINTERNAT PÅ TRANDUM**

INNHold

OM BESØKSORDNINGEN	3
TEMAER I FOKUS.....	7
FOKUS: Positive endringer	7
FOKUS: Helsetilbud.....	9
FOKUS: Høringsinnspill om ansvaret for helsetilbud	12
FOKUS: Budskapsplattform.....	13
FOKUS: Streng frihetsberøvelse og sikkerhetsnivå	14
FOKUS: Internett og tilgang til kommunikasjonsmidler	17
FOKUS: Delegasjonsbesøk og rettssikkerhet	18
SAMARBEID OG KOMMUNIKASJON	18
KONTAKTPERSONER	21

Årsrapporten er skrevet av: Sofie Bundgaard Vilhelmsen og Siri Therese Johansen.
Forsidefoto: Ingeborg Øien Thorsland

OM BESØKSORDNINGEN

Formål med besøksordningen

De siste 14 årene har Røde Kors-frivillige regelmessig besøkt mennesker som er internert på Politiets utlendingsinternat på Trandum. Utlendingsinternatet er Norges eneste lukkede institusjon for utlendinger over 18 år som ikke har lovlig opphold i Norge og som skal returneres med tvang. Internatet driftes av Politiets Utlendingsenhet (heretter PU). Interneringen reguleres av Utlendingsloven §§ 106 første ledd til, jf. § 107. Frihetsberøvelsen av de internerte er som følge av et administrativt brudd på utlendingsloven, og er ikke det samme som å sone en straff slik man gjør som domfelt. Felles for alle på utlendingsinternatet er at de ikke har lovlig opphold i Norge. Alternativer til internering skal alltid vurderes.

Grunnlag for internering i Norge¹

Personer som ikke samarbeider om å kartlegge sin identitet eller det er konkrete holdepunkter for å anta at personen oppgir uriktig identitet

Personer som har unndratt seg iverksetting av vedtak om å forlate riket

Personer som ikke overholder meldeplikt eller pålegg om bestemt oppholdssted

Personer som er endelig utvist fra Norge på grunn av ilagt straff

Personer som ikke gjør det som er nødvendig for å oppfylle plikten om å skaffe seg gyldig reisedokument

Personer som mest sannsynlig vil få nektet realitetsbehandling om søknad om beskyttelse eller søknaden er åpenbart grunnløs

Person som mest sannsynlig vil bli nektet innreise og bortvist eller utvist

En vesentlig andel internerte er asylsøkere med endelig avslag på søknaden om beskyttelse, som av ulike grunner ikke har reist frivillig innen den datoen myndighetene har bestemt. En stor andel har en oppholdstid på under 72 timer, og er pågrepet uten beslutning fra retten. I utgangspunktet skal ingen mennesker interneres over lengre tid, og internatet er organisert og tilrettelagt for korte opphold. Samtidig er det et betydelig antall internerte som har en lang botid (se tabell under). Til sammen er det 220 sengeplasser på internatet, der 198 av disse er på enkeltrom. Internatet driftes nå med tre avdelinger for menn, en egen kvinneavdeling, en ekstra avdeling og en sikkerhetsavdeling. Belegget ligger på omkring 30-60 personer internerte til enhver tid. Ifølge statistikk fra PU per 31.12.2024 ble 2458 mennesker tvangsmessig uttransportert fra Norge i 2024. Av disse ble totalt 975 mennesker internert på Politiets utlendingsinternat i 2024.

¹ Dette er en omformulering av grunnlagene som finnes i utlendingsloven § 106 første ledd.

Besøksordningen er basert på en samarbeidsavtale fra 2013 mellom Røde Kors og PU. Formålet med besøksordningen er:

Å avhjelpe sosial isolasjon og tilby de internerte medmenneskelig kontakt utover den de får gjennom de ansatte ved internatet og

Tilby Røde Kors' oppsporingstjenester til de internerte.

Mange migranter befinner seg i en sårbar situasjon som ofte forsterkes ved internering. Besøkene er ment å gi internerte et avbrekk hvor de kan kommunisere fritt med en nøytral og utenforstående part. I samtalene møter Røde Kors et mangfold av livshistorier og sinnsstemninger, og frivillige møter mennesker som forteller om krig og flukt, traumer og usikkerhet rundt egen fremtid. De internerte befinner seg i en svært sårbar situasjon, uavhengig av hva som er årsaken til at de i utgangspunktet havnet på utlendingsinternatet. Røde Kors har fått tilbakemeldinger fra både internerte og ansatte på utlendingsinternatet om at besøksordningen er høyt verdsatt og utgjør en forskjell.

Røde Kors fører ikke tilsyn, dette ansvaret er lagt til Tilsynsrådet for tvangsreturer og utlendingsinternatet. Selv om Røde Kors ikke fører tilsyn, følger det av vårt oppdrag om å avdekke, hindre og lindre menneskelig nød og lidelse at vi sier ifra når vi ser udekkede humanitære behov. Et besøksnotat skrives etter hvert besøk, og er grunnlag for Røde Kors sin humanitære dialog om internering i Norge.

Aktivitetsoversikt

Røde Kors-frivillige besøker internerte én til to ganger i uken, med unntak av ferier. I 2024 ble det gjennomført 70 besøk. Noen besøk avholdes på aktivitetssentret, men de fleste foregår på avdelingene der de internerte bor. Noen ønsker et avbrekk i hverdagen med spill, fotball eller bingo, mens andre foretrekker å ha en samtalepartner for å dele sine bekymringer og tanker.

I året 2024 arrangerte Røde Kors fire fester og fellesarrangementer i samarbeid med aktivitetsleder på internatet. Ekstra god mat og en løsere stemning bidrar til å skape en pause fra den ellers monotone hverdagen. Festene og fellesarrangementene gir de internerte en sjanse til å oppleve en sosial tilstelning, gode samtaler og aktiviteter som bryter med hverdagens rutine. Det ble avholdt Eid-markering, sommerfest utendørs i luftegården med grilling, høstfest og julemarkering. Arrangementene har et ikke-religiøst preg, med fokus på inkludering og felleskap. Arrangementene ble tatt godt imot og verdsatt både av frivillige, internerte og ansatte.

Ved behov gir frivillige i besøksordningen veiledning og informasjon om Røde Kors' oppsporingstjeneste "Restoring Family Links" og bildegjenkjenningstjenesten «Trace the Face» som hjelper med å gjenopprette kontakten mellom mennesker som har mistet hverandre på grunn av krig, konflikt, katastrofe eller migrasjon. Internerte som leter etter savnet familie eller nære venner kan få hjelp til å fylle ut skjema og starte søket.

Foto: Ingeborg Øien Thorsland

Frivillige i besøksordningen

I 2024 hadde vi mellom 27-32 aktive frivillige, inklusiv 7 gruppeledere, i faste grupper som besøkte utlendingsinternatet jevnlig. Noen frivillige har fått permisjon ifm. jobb-, studier eller annen livssituasjon som gjør at de ikke kan delta på faste besøk i en periode. De frivillige i besøksordningen er en mangfoldig og svært kompetent gruppe med både relevant livs- og arbeidserfaring fra nåværende eller tidligere jobber, og betydelig erfaring fra frivillig arbeid med mennesker. Noen har selv migrasjonsbakgrunn. I tillegg er flere frivillige to- eller trespråklige, noe som gir Røde Kors en unik mulighet til å ha samtaler med internerte på deres eget språk. Dette gir de frivillige i besøksordningen en verdifull kombinasjon av både livserfaring, kjennskap til

migrasjonsfeltet og språkkunnskaper. Fellesnevneren er et stort hjerte for å møte internerte som et medmenneske i en sårbar situasjon.

Foto: Chaitra Acharya

Gruppelederne i besøksordningen spiller en avgjørende rolle for at tjenesten vår skal fungere godt. Deres hovedoppgave er å veilede og følge opp andre frivillige, slik at de internerte blir møtt på en god måte. Gruppelederne skal lede besøket og er ansvarlige for å sende inn besøksnotater med gruppens erfaringer i etterkant. De organiserer det frivillige arbeidet innenfor vårt mandat og rammene på internatet. De er også involvert i rekruttering og i gjennomføring av fagsamlinger, fester og fellesarrangementer. I 2024 fikk gruppelederne tilbud om å delta på Røde Kors' migrasjonssamling i Stavanger. Gruppelederne sitter på mye kunnskap og har den beste oversikten over hvordan besøksordningen på utlendingsinternatet fungerer i det daglige. De er en verdifull støtte for ansatte og en stor ressurs for Røde Kors.

For besøksordningen er det satt et særskilt krav om at alle frivillige skal ha gjennomført kursing hos Røde Kors og hos PU før oppstart i aktivitet. På kurset hos Røde Kors får frivillige lære om besøksordningens innhold, aktivitetens retningslinjer, verdigrunnlaget, taushetsplikt og dilemmatrening. PU's kurs gir innblikk i organiseringen på internatet, og de frivillige får en omvisning samt en gjennomgang av sikkerhetsrutinene på stedet. Alle nye frivillige er pålagt å ta disse kursene, og underskrive erklæring om taushetsplikt hos begge parter.

Røde Kors jobber for at frivillige får nødvendig kompetanse og trygghet i rollen som frivillig. Vi holder derfor fire fagsamlinger i året, der vi legger vekt på faglig påfyll, kompetanseheving og erfaringsutveksling.

TEMAER I FOKUS

Det følger av Røde Kors' oppdrag om å avdekke, hindre og lindre menneskelig nød og lidelse at vi sier ifra når vi ser udekkede humanitære behov. Derfor er det viktig for oss å fokusere på bekymringer og identifisere områder med forbedringspotensial. Røde Kors får fortsatt regelmessige tilbakemeldinger fra internerte om forhold som oppleves som krenkende og belastende. Mange beskriver en hverdag preget av streng frihetsberøvelse, fengselslignende forhold og begrenset tilgang til både fysisk og psykisk helsehjelp. Usikkerhet om fremtiden, forvirring over asylprosessen, sorg over å måtte forlate barn og familie i Norge, og tap av verdighet, er gjentakende temaer. I tillegg melder flere om alvorlige psykiske belastninger – inkludert tanker om selvskading, selvmord og sultestreik. Behovet for mer meningsfull aktivitet og bedre tilgang til internett og mobil er også hyppig nevnt i samtaler med våre frivillige. Samtidig ønsker vi å fremheve de positive endringene som har funnet sted.

FOKUS: Positive endringer

I løpet av 2024 har Røde Kors observert flere tiltak gjennomført av PU for å bedre situasjonen for internerte – dette er vi svært positive til. Denne utviklingen bygger videre på en oppmykende trend vi har sett over flere år, og som vi har dokumentert i våre årsrapporter for 2022 og 2023. Dette er små, men nødvendige skritt for å redusere inngripende tiltak for mennesker som av ulike grunner blir internert.

For det første innførte PU endelig en internettordning, hvor internerte får mulighet for å søke tilgang til internett. Jf. fokusavsnitt om internett og tilgang til kommunikasjonsmidler nedenfor.

For det andre ble muligheten for kommunikasjon med omverdenen via lånetelefon forbedret i 2024. Ringetilbudet ved internatet ble utvidet mot slutten av året, fra 105 minutter til 300 ringeminutter per uke, med et maksbeløp på 1200 kr i måneden. I tillegg har enkelte avdelinger testet ut ordninger med lånetelefoner tilgjengelig på avdelingen. Internerte har fortsatt ikke anledning til å benytte egne mobiltelefoner, if. PU hovedsakelig av hensyn til deres kontrollbehov ift. id-avklaringsarbeid, og personvernet til de internerte.

For det tredje ser Røde Kors forbedring ved at internerte nå kan be om helsekonsultasjon ved bruk av skjema i lukket konvolutt uten å måtte forklare sine helsebehov til ansatte i PU uten helsefaglig kompetanse. Vi har over lengre tid understreket betydningen av en uavhengig helsetjeneste. Selv om overføringen av helsetjenesten ved internatet ikke ble gjennomført som planlagt i 2024, tok PU initiativ til å forbedre henvisningsordningen. Jf. avsnitt om helsetilbud nedenfor.

For det fjerde har Røde Kors i 2024 fått økt og mer fleksibel tilgang til å besøke internerte på alle avdelinger, takket være PU's tilrettelegging og tillit til Røde Kors. I løpet av året har våre frivillige regelmessig hatt mulighet til å besøke to ulike avdelinger samme kveld. Dette gjør at flere får besøk oftere, og at vi kan følge opp dersom noen trenger ekstra besøk. Dette er noe vi får positive tilbakemeldinger på både fra internerte selv og ansatte på avdelingene. Besøksordningen omfattet også et betydelig antall besøk på sikkerhetsavdelingen, der frivillige i økende grad har fått anledning til å møte internerte som, av ulike grunner, er mer isolerte og sårbare enn øvrige. PU har også lagt til rette for besøk til transpersoner når de har vært på skjermet avdeling. Røde Kors vurderer det som svært positivt at vi har fått utvidet tilgang til særlig sårbare migranter.

Selv med disse positive utviklingene, uttrykker Røde Kors fortsatt bekymring over den strenge frihetsberøvelsen, begrenset aktivitetstilbud og utilfredsstillende muligheter for kontakt med omverdenen.

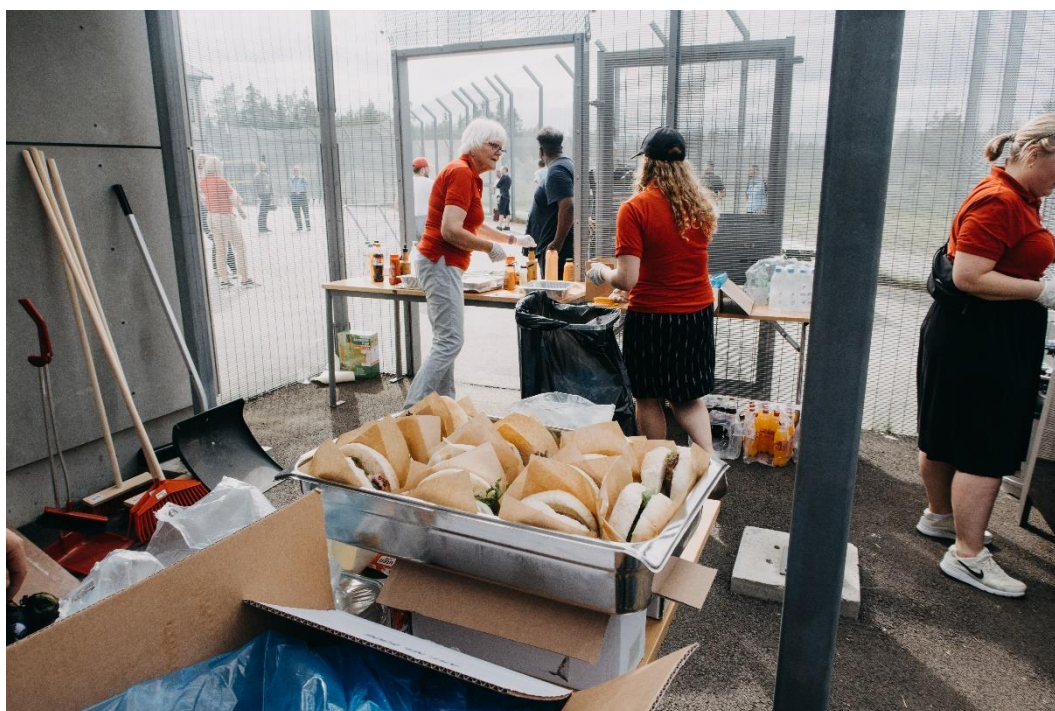

Foto: Røde Kors' arkiv

FOKUS: Helsetilbud

Røde Kors ser, i likhet med tidligere år, fortsatt et betydelig behov for å styrke helsetilbudet ved utlendingsinternatet, for å sikre at internerte får sine helserettigheter ivaretatt. I 2024 har vi fortsatt å etterlyse en uavhengig helsetjeneste og bedre oppfølging – særlig for langtidsinternerte og andre sårbare grupper som er sterkt påvirket av å bli internert. Dette har vært et gjennomgående tema i vår humanitære dialog, og vi har fulgt prosessen med innføring av importmodellen nøye.

Røde Kors opplever at internerte forteller om økte helsemessige plager som angst, søvnløshet og re-traumatisering av å bli internert på utlendingsinternatet. I vår Budskapsplattform, som ble oppdatert i 2024, jf. fokusavsnitt nedenfor, skriver vi: «Oppholdet på internatet forverrer den psykiske helsen. Pågripelser kan skje plutselig på gaten, i forbindelse med trafikkontroll eller på natten/tidlig på morgenen. Dette gjør opplevelsen ekstra belastende og sjokkartet for mange. En vesentlig andel internerte er asylsøkere med endelig avslag. Dette er en gruppe mennesker som kan ha en stor subjektiv frykt for hva som venter dem ved retur, selv om norske myndigheter ikke vurderer at de har et beskyttelsesbehov. Personer med psykiske helseplager kan bli plassert i sikkerhetsavdelingen og underlagt isolasjon, både med tvang og for deres egen sikkerhet, som et helsetiltak. Det kan skape misforståelser om at syke personer straffes med isolasjon. Ved selvmordsfare må personer få umiddelbar helsehjelp. Røde Kors har erfart at PU ikke har tilstrekkelige forutsetninger for å gjøre nødvendige tilpasninger for sårbare personer.»

I 2024 har våre frivillige på nytt hatt samtaler med internerte som har opplevd bruk av tvang og isolasjon i situasjoner der PU vurderer fare for selvmord eller andre alvorlige psykiske symptomer. Røde Kors har ført en humanitær dialog med PU om oppfølgingen av internerte med både fysiske og psykiske helseutfordringer. Røde Kors ser behovet for at internerte gjennomgår en sårbarhetsvurdering av helsepersonell.

PU opplyser at det er en jurist som foretar vurderingen av om en person skal pågripes. Om politiet ønsker å internere personen må personen snarest mulig, og senest innen tre dager, fremstilles for tingretten i samsvar med reglene i utlendingsloven §106 a siste ledd. Når det forespørres plass ved Politiets utlendingsinternat på Trandum, kan vaktleder avvise forespørselen dersom det foreligger omfattende helsebehov som internatet ikke har kapasitet til å ivareta. Dersom en person allerede er internert og det i ettertid avdekkes betydelig helsemessig sårbarhet, har PU anledning til å fraråde videre internering. Denne

anbefalingen sendes videre til juridisk enhet, som deretter tar stilling til eventuell løslatelse eller plass på tilrettelagte mottak.

Røde Kors er spesielt bekymret for særlig sårbare migranter. Våre frivillige hadde samtaler med flere internerte i svært sårbare situasjoner. I begge tilfeller tok Røde Kors opp bekymringene med PU, som tok bekymringene våre på alvor. Røde Kors tok også opp behovet for en sårbarhetsvurdering ved ankomst flere ganger i 2024, basert på de erfaringene vi gjorde oss i møte med gravide, funksjonshemmede, ofre for tortur og mulig menneskehandel.

I 2024 ble de første stegene for innføringen av nye skjemaer ("legelapper") for internerte som ønsker legetime, iverksatt. Tidligere har praksisen vært at internerte muntlig informerte ansatte om at de ønsket helsehjelp, og så har ansatte meldt ifra til helsetjenesten i sitt elektroniske system. Dette systemet har Røde Kors kritisert både fordi det strider mot personvern hensyn, politiansatte er ikke uavhengige og nøytrale, og det er ikke forsvarlig at PU-ansatte er involvert i helsefaglige vurderinger på vegne av de internerte. Med de nye skjemaer fyller internerte ut et skjema som legges i konvolutt og som leveres til helsetjenesten. Helsepersonell vurderer deretter om vedkommende skal henvises til lege eller sykepleier. Sykepleier må vurdere hastegraden opp mot de andre internerte. Sykepleierne benytter tolk og tolketjenester ved behov. Skjemaene er tilgjengelige på norsk og engelsk, men Røde Kors har påpekt at de bør tilbys på flere språk. PU har vært positive til dette. Det ideelle ville vært om internerte kunne fylle ut skjemaet på sitt eget morsmål. Røde Kors er svært positive til at internerte nå kan be om legetime uten å måtte opplyse om eller forklare helsebehovet til politiansatte uten helsefaglig kompetanse.

Røde Kors mener fortsatt at aktivitet er et viktig helsebringende tiltak og en rettighet internerte har. Det er nødvendig å sikre stabil tilgang til Aktivitetssenteret, både på dag- og kveldstid. Vi opplever at tilgangen bortfaller fordi det er for få bemanningsressurser. Vi ser også behov for et utvidet aktivitetstilbud satt i system med tilstrekkelig ressurser, slik at det blir forutsigbart og gjennomførbart både for ansatte og internerte. Det må tilbys flere og bedre tilrettelagte aktiviteter, som inkluderer alle internerte, uavhengig av sikkerhetsnivå. Aktivitetsteamet, som ble etablert i 2023, ble videreført i 2024. I praksis fremstår imidlertid tilbudet ad hoc og sporadisk ettersom ressursene ofte benyttes til andre mer tungtveiende oppgaver. Det er vanskelig å se for seg at aktivitetstilbudet vil bli forbedret uten at det øremerkes midler og at ansatte blir tatt ut av ordinær vaktplan. Aktivitetsteam kan være en mulig løsning, dersom PU får muligheten til å gjennomføre dette prosjektet i praksis.

Helsedirektoratet, Politidirektoratet og Ullensaker kommune samarbeider om ansvaret for overføringen av helsetjenestene på internatet. Overføringen ble satt til 1. juli i 2024, men ble igjen utsatt, til 1. januar 2025. Dette førte til at vår humanitære dialog om helsetilbudet ved utlendingsinternatet tok utgangspunktet i den helsehjelpen som ble gitt til de internerte av den private aktøren. Overføringen av helsetjenestene til det offentlige, bar i stor grad preg av uavklarte prosesser, jf. nedenfor. Høsten 2024 fikk vi likevel signaler om at forberedelser til overføring var i gang, både ift. bygningsmessige endringer der Statsbygg hadde ansvaret, og nødvendige stillingsutlysninger under Ullensaker kommune.

Foto: Ingeborg Øien Thorsland

Røde Kors er svært positive til at det faglige helseteamet skal utvides lokalt på utlendingsinternatet, og at helsetjenestene blir uavhengige og underlagt det offentlige. Det ble utlyst stillinger for helsesekretær, fem sykepleiere og en 50 % legestilling. I tillegg opprettes en helseavdeling med avdelingsleder med helsefaglig bakgrunn og et fagteam, for første gang på internatet. De tre sykepleierne som allerede jobber ved PU vil bli ansatt i kommunen, og to nye stillinger opprettes. Røde Kors ble fortalt at sykepleierne får bedre rammevilkår, overlappende vakter og styrket administrativ støtte. Ansvaret for tannhelsetjenester ligger hos fylkeskommunen. PU's sykepleiere vurderer nå behovet for tannpleie og benytter seg av en privat tannlegeklinikk med en egen avtale om finansiering. Overgangen kan føre til en økning i antall pasienter for

fylkeskommunen, og det var i 2024 fortsatt uklart hvordan vurdering av tannhelsetjenester skal foregår og hvordan finansieringsansvaret skal fordeles.

FOKUS: Høringsinnspill om ansvaret for helsetilbud

Røde Kors sendte 30. januar 2024 et høringsinnspill til Stortingets helse- og omsorgskomite angående endringer i helse- og omsorgstjenesteloven, med henblikk på en overføring av ansvaret for helsetilbudet på utlendingsinternat til kommunal helsetjeneste, jf. Prop. 40 L (2023-2024).

I innspillet gjorde Røde Kors det klart at vi mener det haster å få på plass et uavhengig helsetilbud på Politiets utlendingsinternat på Trandum. Vi skrev vi var glade for at det er besluttet å gå bort fra den tidligere modellen som ikke var tilstrekkelig uavhengig av PU. Vi mener det er viktig at helsetilbudet er faglig uavhengig og tilpasses de internertes individuelle behov.

Røde Kors gjorde det også tydelig i høringsinnspillet, at vi mener regjeringen bør gjennomføre en grundig utredning av helserettighetene til internerte. Røde Kors er kritisk til departementets manglende redegjørelse av de internertes helserettigheter slik det kommer frem i Prop. 40 L. Røde Kors mener at Helse- og omsorgsdepartementet ikke tar hensyn til at de internerte ikke bare er personer uten lovlig opphold i Norge, men også frihetsberøvet. I kraft av frihetsberøvelsen har de andre rettigheter enn personer uten lovlig opphold som ikke er frihetsberøvet. I høringsinnspillet skriver vi, at vi ser omleggingen som en mulighet for å styrke innholdet i helsetilbudet og sikre de internertes rettigheter.

Ut over dette, mener Røde Kors det haster å gi internerte på utlendingsinternatet tilgang til tilstrekkelig psykisk helsehjelp. Røde Kors opplever at mange internerte sliter med psykiske utfordringer, og at disse ofte forverres under internering. Terskelen for å bli henvist og få behandling hos spesialist er høy. Internerte forteller jevnlig Røde Kors-frivillige at de avstår fra å ta opp psykiske helseplager med helsepersonell, fordi de ikke får den hjelpen de har behov for og ser at personer med alvorlige psykiske helseplager isoleres fra aktivitet og fellesskap. Vi skriver også at det bør sikres klarere rutiner for rapportering av selvskading, sultestreik og selvmordsforsøk, samt oppfølgingen av slike alvorlige utslag av psykiske helseproblemer. Røde Kors ønsker at tilstedeværelse av psykolog på utlendingsinternatet sikres ved forskriftsbestemmelse.

Saken ble behandlet i Stortingets helse- og omsorgskomite 11.04.2024. Endring av loven ble kunngjort 03.05.24: «I de kommunene hvor det ligger utlendingsinternat skal kommunen ha tilbud om helse- og omsorgstjenester for de internerte».

FOKUS: Budskapsplattform

I 2024 oppdaterte Norges Røde Kors vår budskapsplattform «[Internering av migranter](#)», som formidler organisasjonens syn på internering av migranter i Norge. Budskapsarket er i tråd med «[ICRC policy paper on immigration Detention](#)». Dokumentet er tilgjengelig for ansatte og frivillige i Røde Kors. Budskapsarket tar opp de utfordringene Røde Kors ser, og begrunner våre standpunkter med et solid erfarings- og kunnskapsgrunnlag.

I budskapsplattformen uttrykker bl.a. vi følgende:

- Menneskene som er internert på Politiets utlendingsinternat på Trandum befinner seg i en særlig sårbar situasjon. Røde Kors observerer gjentakende og vedvarende humanitære utfordringer ved internering.
- Internering av migranter skal kun benyttes unntaksvis og etter en grundig, individuell vurdering. Frihet og alternativer til internering bør alltid vurderes før beslutning om å internere.
- Barn bør ikke interneres. Mindreårige kan kun interneres som en siste utvei, og hensynet til barnets beste må ivaretas i tråd med FNs barnekonvensjon artikkel 3. Norge bør gå foran som et godt eksempel på land som ikke internerer barn. I tilfeller som gjelder barn, bør myndighetene finne alternative tiltak som er mindre inngripende enn frihetsberøving.
- Gravide, personer med funksjonsnedsettelse, ofre for tortur eller menneskehandel og personer med psykiske helseplager bør ikke interneres.
- Internerte skal ha tilgang til tilstrekkelig og tilpasset fysisk og psykisk helsehjelp, og det bør gjennomføres en helsekartlegging og sårbarhetsvurdering ved ankomst. Ved behov må det brukes tolk.
- Ansatte i Politiets utlendingsenhet (PU) må ha nødvendig opplæring i traumeforståelse, og ha særlig kompetanse om torturutsatte, selvskading, selvmordsfare og mulige ofre for menneskehandel.
- Det bør ved internering i så liten grad som mulig brukes inngripende sikkerhetstiltak som tvang, isolasjon og utestengelse fra felleskapet. Politiets utlendingsenhet må systematisk bruke tolk i forbindelse med vedtak om plassering på sikkerhetsavdelingen. Rutinemessig innlåsing bør opphøre, og kun tillates når det er nødvendig etter en konkret vurdering.

- Kroppsvisitasjon er et inngrep i retten til privatliv etter EMK artikkel 8. Forslaget om å kjøpe inn kroppsskanner må ikke begrenses av økonomiske ressurser.
- Internerte bør ha fri tilgang til telefon og ordinært internett. Dette er viktig for å hindre isolasjonskader, og for å gi økt livskvalitet.
- Internerte skal sikres et variert og ernæringsmessig fullverdig mattilbud som er tilpasset medisinske og religiøse/livssyns behov.
- Alle internerte har rett til besøk og samtaler med Røde Kors, også personer på sikkerhetsavdeling.

Foto: Siri Therese Johansen

FOKUS: Streng frihetsberøvelse og sikkerhetsnivå

Røde Kors mener politiets utlendingsinternat på Trandum har et «fengselslignende preg» som følge av et svært høyt sikkerhetsnivå og de inngripende tiltak som gjøres som følge av dette. Røde Kors ser fortsatt at det er sammensatte utfordringer knyttet til frihetsberøvelse og internering på et lukket internat med generelt høyt sikkerhetsnivå for alle. Innlåsing av internerte i 10-14 timer i døgnet, visitering og fratakelse av personlige eiendeler og mobiltelefon er element som bidrar til at interneringen oppleves som en «straff». Internerte uttrykker at disse tiltakene oppleves belastende og krenkende. De forteller også at de opplever frustrasjon over begrensede muligheter til å påvirke sin egen

hverdag, og over de psykiske helseutfordringene som stor grad av innlåsing og isolasjon fra omverdenen kan medføre.

Den norske stat ble i 2023 dømt for brudd på forbudet mot tortur (Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) art 3) og retten til respekt for privatliv (EMK art 8). Saken omhandlet en kvinne fra Etiopia som ble utsatt for en rekke rutinemessige kroppsvisitasjoner og rutinemessig innlåsing i opptil 15 timer i døgnet da hun var internert i 2019. Statsforvalteren slo fast at helsehjelpen kvinnen fikk under oppholdet på utlendingsinternatet var uforsvarlig. Høyesterett avviste statens anke, dommen ble rettskraftig i 2024 og hun får oppreisningserstatning.

Potensiell endringer for praksisen på utlendingsinternatet, blant annet som følge av dommen, har vært et fast tema i Røde Kors' møter med PU i 2024. Høsten 2024 ble Røde Kors informert om at PU har mottatt en bestilling fra Politidirektoratet (POD) om å utarbeide en gjennomgang av gjeldene sikkerhetsvurdering ved utlendingsinternatet der POD skal stå som eier. Som en del av denne bestillingen skal PU vurdere dagens sikkerhetsnivå, og se på blant annet mulige justeringer og muligheter for differensierte sikkerhetsnivåer. Som en del av prosessen vurderes også historikken knyttet til tidligere sikkerhetsvurderinger. Sist ble en omfattende vurdering gjort var i 2010, da en rekke uønskede hendelser som brann og rømninger hadde funnet sted. Røde Kors har i 2024 observert at Politiets utlendingsinternat på Trandum har innført noen oppmykende sikkerhetstiltak, jf. fokusavsnittet om positive endringer.

Røde Kors opplever at PU arbeider for å begrense bruken av innlåsing, og vi ser positivt på at de blant annet vurderer å teste ut hybellåser som kan gi internerte økt grad av frihet og selvstendighet.

På samme måte som i 2023, har PU i møter med Røde Kors i 2024 uttrykt ønske om å kjøpe inn kroppsskanner. Røde Kors er positive til dette, men er bekymret for at anskaffelsen trekker ut i tid og begrenses av økonomiske ressurser. Røde Kors er generelt positive til oppmykende rutiner, og mener fortsatt at kroppsvisitasjon er et inngrep i retten til privatliv. I påvente av kroppsskanner har Røde Kors påpekt at vi stadig får tilbakemeldinger fra internerte om at praksisen oppleves unødvendig og krenkende, og antall kroppsvisitasjoner derfor bør minimeres.

Både vår og høst i 2024 opplevde besøksordningens frivillige perioder med økt uro og sterke reaksjoner fra internerte på avdelingene. Dette hadde både sammenheng med personenes tidligere livserfaringer, asylprosessen og forholdene under interneringen. Røde Kors vurderer at flere episoder med

frustrasjon og konflikter på internatet skyldes mangel på informasjon, frihet, aktivitet og fellesskap, noe som kan skape en ond sirkel som fører til utagering og i verste fall isolasjon på sikkerhetsavdelingen. Vi mener fortsatt at den strenge frihetsberøvelsen og det høye sikkerhetsnivået er problematisk og fører til en unødvendig kriminalisering av internerte. Grunnlaget for internering er et administrativt brudd på utlendingsloven, ikke en straffelov. For de internerte er det uklart hva som er grunnlaget for isolasjon, og isolasjon oppleves som en straff. Røde Kors er, på samme måte som Tilsynsrådet, bekymret for et høyt antall fattede vedtak om utelukkelse fra fellesskapet. Røde Kors møtte mange personer med store psykiske plager og traumer. Røde Kors stiller spørsmålsteget ved om det er forsvarlig å internere og utelukke psykisk syke personer fra fellesskap, og om helsetjenesten ved internatet har kapasitet til å følge opp internerte med omfattende helseplager.

Justisdepartementet vurderer fortsatt en omorganisering som vil overføre driften av Politiets utlendingsinternat på Trandum til Kriminalomsorgen. Som nevnt i årsrapporten for 2023, publiserte Kriminalomsorgsdirektoratet og Politidirektoratet mot slutten av året en utredning som anbefaler at driften overføres til Kriminalomsorgen. På Stortinget.no ble det opplyst følgende:

"26.01.24. Emilie Mehl: Før eg kan ta stilling til om ansvaret skal overførast til kriminalomsorga, ønskjer eg ei nærmare vurdering av eit mogleg kvalitetsløft som kan skje ved ei ev. overføring. Departementet har derfor bede KDI og POD om å greie ut nødvendig nivå på tenester og innhald ved internatet i framtida og økonomiske konsekvensar av dette. Eit slikt utgreiings-oppdrag er gitt i tildelingsbrev til KDI og POD for 2024, med frist 1. juli». Røde Kors er særlig opptatt av innhold og tjenester for de internerte, for eksempel aktivitetstilbudet og andre rettigheter som påvirker humanitære forhold. PU på utlendingsinternatet har vært involvert i den utvidede utredningen, og hele denne prosessen har vært et fast tema i Røde Kors sine samarbeidsmøter med PU. Det har blitt gjort kjent en samlet rapport om utredningene ble levert Justisdepartementet. Men oss bekjent har ikke rapporten blitt offentliggjort. I samarbeidsmøtene med PU i 2024 fikk vi informasjon om det er ikke tatt høyde for en eventuell overføring i statsbudsjettet for 2025.

Røde Kors er opptatt av å forbedre forholdene for de internerte, uavhengig av hvem som drifter internatet. Vi er oppmerksomme på at også Kriminalomsorgen står overfor utfordringer knyttet til ressurser og bemanning. Vi håper på en snarlig avklaring i utredningsprosessen og på en positiv endring for de internerte.

FOKUS: Internett og tilgang til kommunikasjonsmidler

Som vi beskrev i vår årsrapport for 2023, har internerte svært begrensede muligheter for kontakt med omverdenen. Frem til 09.12.24 hadde internerte tilbud om 105 minutters telefontid per uke (advokat og ulike hjelpeinstanser blir ikke begrenset av denne ringetiden). Ved inngangen til 2024 hadde internerte i praksis ikke tilgang til ordinært internett, kun sporadisk tilgang til begrensede og utvalgte internettadresser. PU har over flere år arbeidet med å forbedre tilgangen til internett, og vi så en positiv utvikling på dette området i 2024.

I juni 2024 ble det etablert en ordning for internettilgang ved utlendingsinternatet. Internerte kan søke om tilgang gjennom en fast prosedyre: Den internerte fyller ut et søknadsskjema, og deretter kontakter avsnitsleder en saksbehandler eller jurist i PU, som avgjør om søknaden innvilges. Internerte har ingen klagemulighet ved eventuelt avslag, og internettilgang anses som et tilbud og ikke en juridisk rettighet.

Ved godkjent søknad gis den internerte mulighet til å bruke datamaskin med tilgang til e-post og sosiale medier i inntil to timer per dag. PU oppgir at ca. 70% av de som søker får godkjent tilgang. Røde Kors mener det er nødvendig og viktig at alle internerte får internettilgang. Ordningen er fortsatt under utvikling, og som tidligere nevnt, omfatter den ikke alle internerte. Flere praktiske utfordringer har blitt håndtert, men er fortsatt ikke løst. For eksempel internertes tilgang til mobil for totrinnsverifisering for tjenester som Digipost og Helsenorge. Informasjon om internettilbudet bør gjøres bedre kjent ved innsettelse, og prosessen rundt tilgang og bruk før forenkles. Vi mener at tilgang til kommunikasjonsmidler, som internett, bidrar til å redusere isolasjonsskader, øke livskvaliteten og dempe bekymringer knyttet til praktiske forhold i forbindelse med retur.

Røde Kors opplever at mangel på informasjon om ulike tilbud, asylprosessen og rutiner på utlendingsinternatet bidrar til forvirring, mistrivsel og mistillit. Mange beskriver opplevelsen av å bli internert på Trandum som meningsløs, uforståelig og traumatisk. Flere forstår ikke hva Dublin-avtalen innebærer eller hvordan returprosessen fungerer. De etterlyser informasjon om hvorfor de er internert, hvor lenge de skal være der, og hva de kan forvente både under oppholdet og ved retur. Dette er blant de problemstillingene våre frivillige oftest møter, og det skaper stor usikkerhet, angst og frustrasjon hos de internerte. En tilgjengelig internettordning for alle vil kunne bidra til å redusere forvirring og mistrivsel, som forsterkes når internerte ikke har mulighet til å søke opp informasjon på egen hånd. Tilgang til mobil ville ha redusert informasjonsbehovet betraktelig. Internerte har også et sterkt ønske om å ha tilgang til mobil for egen underholdning, slik andre mennesker har, i tillegg til det grunnleggende behovet

for å holde kontakt med familie og nettverk. Tilgang til digitale tjenester er nødvendig for å kunne ta ansvar for eget liv.

FOKUS: Delegasjonsbesøk og rettssikkerhet

Internerte forteller frivillige om bekymringer og opplevelser rundt delegasjonsbesøk. Røde Kors hadde humanitær dialog med PU om våre bekymringer i får faste samarbeidsmøter. PU opplyste at det er flere PU-ansatte i rommet sammen med delegasjonen og de internerte, men at juridisk avdeling hadde avvist bruk av tolk eller advokater til stede. Røde Kors har sagt ifra at vi er bekymret for rettsikkerheten til de internerte. Juridisk avdeling hos Politiets Utlendingsenhet har svart ut til Tilsynsrådet og advokater om hvorfor advokater og tolk ikke får være til stede under besøket, jf. [Tilsynsrådet årsrapport for 2024](#).

Røde Kors kom den høringsinnspill datert 09.12.24 til «Innspill til endringer i helse- og omsorgstjenesteloven (overføring av ansvaret for helsetilbudet ved utlendingsinternat) - Prop. 40 L (2023-2024)». Her skrev vi blant annet:

«Norges Røde Kors, som eneste aktør som har aktiviteter på Politiets Utlendingsinternat på Trandum (Trandum), ønsker å komme med innspill til representantforslag Dokument 8:22 (2024-2025) om intervju praksis på Trandum. (...) Våre frivillige opplever at det skaper stor fortvilelse, frustrasjon og redsel blant de internerte når utenlandske delegasjoner gis tilgang til å gjennomføre intervjuer uten at tolk, advokat eller norsk politi er til stede. De internerte savner informasjon og de har liten tillit til myndighetene i forbindelse med gjennomføring av intervjuene. Under gjennomføring av intervjuene forteller de internerte om kaotiske tilstander, bruk av håndjern, og tvang for å få fingeravtrykk. Intervjuene oppleves som traumatisk av de internerte. Intervjuene skaper også en generell uro og usikkerhet blant alle de internerte på Trandum.»

SAMARBEID OG KOMMUNIKASJON

Røde Kors primære samarbeidspartner i besøksordningen er Politiets Utlendingsenhet (PU) som er ansvarlig for driften av utlendingsinternatet.

For å sikre en god gjennomføring av våre besøk og større fellesarrangementer, er det viktig for oss å opprettholde en tett og konstruktiv dialog med både avsnittsleder og aktivitetsleder ved internatet. På våre faste kvartalsvise samarbeidsmøter setter vi pris på at også seksjonsleder deltar, da flere prosesser og temaer vi tar opp ligger på øverste beslutningsnivå. Som tidligere år verdsetter vi det gode samarbeidet med aktivitetslederen, som i høy grad bidrar

til god planlegging og gjennomføring av våre årlige fester. Våre besøk og arrangementer er ment å være et supplement til de internertes ordinære aktivitetstilbud.

I 2024 avholdt vi fire kvartalsvise samarbeidsmøter med PU på utlendingsinternatet, i tillegg til kommunikasjon via e-post og telefon ved behov. Under møtene utveksler partene informasjon om både positive endringer og eventuelle bekymringer. Møtene har i hovedsak fokus på en konstruktiv dialog på lokalt og operativt nivå. Ved behov adresserer vi også relevante nasjonale prosesser, herunder omleggingen av helsetilbudet og utredningen av hvorvidt driften av internatet skal overflyttes Kriminalomsorgen.

På utlendingsinternatet møter de frivillige frihetsberøvede mennesker i en særlig sårbar situasjon, og ofte kan de frivillige møte internerte som selv frykter for eget liv eller helse og ber oss om hjelp. Vårt mandat er begrenset, men frivillige kan oppfordre de internerte til å be om hjelp på internatet eller kontakte eksterne aktører. Det forekommer også at frivillige oppdager at vedkommende ikke har vært i stand til, eller ønsket, å formidle sine behov og helsetilstand til helsetjenesten på internatet.

I henhold til straffeloven § 287 har alle i Norge en plikt til etter evne til å selv hjelpe eller melde fra til ansvarlig myndighet om noen som er i åpenbar livsfare eller fare for å bli betydelig skadet. Røde Kors har med dette en meldeplikt ved fare for liv og helse. Røde Kors sendte flere bekymringsmeldinger til PU-ledelsen på utlendingsinternatet i 2024. Mange internerte har i gitt tilbakemelding til de frivillige om manglende helsetilbud, særlig for psykisk syke og langtidsinternerte. Dette har vært en del av den løpende dialogen med PU, men frivillige oppfordrer alltid de internerte til selv å ta opp sin sak med helseavdelingen. Bekymringsmeldinger fra Røde Kors til PU har vært knyttet til langvarig isolasjon på sikkerhetsavdeling og bekymring for økende psykisk uhelse og reaksjoner på bruk av tvang, internering av person som hadde manglende evne til å kommunisere på grunn av sin kognitive tilstand, og manglende tilrettelegging og tilbud for oppfølging av vedkommende. Røde Kors stiller spørsmålstegn ved om PU har kapasitet eller mulighet til å tilrettelegge for denne typen funksjonsnedsettelse, og mener derfor at alternativer til internering i større grad må benyttes. Utlendingsinternatets innretning og rammer er ikke et egnet sted for gravide ut ifra et humanitært perspektiv.

Det hender stadig at internerte velger å være mer åpne med frivillige fra Røde Kors, og vi er derfor påpasselige med å følge opp med de som er ansvarlige for oppfølging, dersom den internerte samtykker til dette. Røde Kors har i humanitær dialog med PU påpekt at det er et stort behov for at helsepersonell gjennomfører

en sårbarhetsvurdering med kartlegging av internertes behov og rettigheter til helseoppfølging og tilrettelegging, helst det første døgnet etter ankomst.

Når vi formidler bekymringer, opplever Røde Kors å bli tatt på alvor. PU undersøker sakene, og vi mottar ofte rask tilbakemelding om at både ansatte og helseavdelingen følger opp innen rimelig tid. I mange tilfeller er PU allerede i gang med å følge opp fra sin side, og så kan Røde Kors tilby ekstra samtaler og oppfølging av de som ønsker å snakke med besøksordningens frivillige. Røde Kors opplever samarbeidet og dialogen med PU som konstruktiv og velfungerende. Dette inntrykket deles både av våre frivillige som er på besøk, og gjennom erfaringene til våre ansatte i kommunikasjonen med ledere, avsnittsledere og aktivitetsleder.

Generalsekretæren i Røde Kors besøkte utlendingsinternatet i september der hun ble møtt av ledelsen i PU og fikk en god omvisning på internatet. Besøket ble satt stor pris på, og dialogen på øverste nivå mellom PU og Røde Kors er viktig for gjensidig forståelse av roller og mandat på samfunnsnivå. Det planlagte høynivåmøtet mellom generalsekretæren og sjefen for Politiets utlendingsenhet (PU) ble utsatt til 7. januar 2025. Til tross for at møtet fant sted i 2025, velger vi å inkludere det her, da det regnes som det årlige 2024-møtet. På møtet ble temaer som sikkerhetsnivå, helseomlegging og redusering av innlåsing tatt opp. PU informerte Røde Kors om at de nå tar grep for å redusere sikkerhetsnivået på internatet. PU fortalte også, at de internerte uttrykker stor takknemlighet for besøkene fra Røde Kors, og de ansatte har et positivt inntrykk av de frivillige.

Da helse- og omsorgstilbudet skal legges under den kommunale helseordning fra 1. januar 2025, hadde Røde Kors også møter med Ullensaker kommune. Under møtet hadde vi en god dialog om ulike helsebehov ved internatet, vårt arbeid med sårbare migranter, samt hvilke erfaringer Røde Kors har gjennom sin regelmessige tilstedeværelse og samtaler med internerte over veldig mange år. Internerte kan ikke selv oppsøke helsetjenester uten å meddele dette til PU ansatte. Vi formidlet kommunen et ønske om mer oppsøkende helsetjenester, hvor sykepleier for eksempel kan bevege seg rundt på avdelingene og fange opp behov. Dette var kommunen svært positive til. I tillegg har vi over lengre tid uttrykt bekymring for at fit-for-flight-vurderinger utføres av samme lege som følger opp de internerte til daglig. Kommunen presiserte at de ikke vil utføre slike vurderinger. PU må i stedet innhente fit-for-flight-erklæringer fra en ekstern lege de selv engasjerer. Røde Kors løftet også behovet for helsekartlegging og sårbarhetsvurdering ved ankomst som et viktig tiltak. Kommunen var positive til dette innspillet. Det ble i tillegg avtalt at Røde Kors fra 2025 vil kunne sende bekymringsmeldinger direkte til helsepersonell. Dialogen om rammer for

samarbeid og rutiner for bekymringsmelding vil fortsette i 2025 når Ullensaker kommune formelt overtar ansvaret og helseavdelingen på utlendingsinternatet er operativ.

I tillegg til samarbeidet og dialogen med PU og helse, har Røde Kors også hatt en konstruktiv dialog med Tilsynsrådet for tvangsreturer og utlendingsinternatet i løpet av 2024. Vi har besvart Tilsynsrådets forespørsler om innspill, med utgangspunkt i vårt humanitære mandat. Røde Kors stiller seg i stor grad bak Tilsynsrådets anbefalinger og foreslåtte forbedringer som gjelder forholdene for internerte i Norge, deriblant rettssikkerheten til internerte i forbindelse med utenlandske delegasjonsbesøk.

Røde Kors har i 2024 også deltatt på det rådgivende utvalget til Sivilombudet med Tilsynsrådet og Norsk Institutt for Menneskerettigheter (NIM). I tillegg har vi hatt et erfaringsutvekslingsmøte med NOAS.

Ansatte og frivillige i Røde Kors' besøksordning er bevisst vår humanitære rolle og vår samarbeidsavtale med PU. I vår dialog med andre aktører rettes fokus mot felles anliggender knyttet til de internertes hverdag, rettigheter og forhold under internering i Norge. Når vi fremhever de internertes rettigheter, baserer vi oss på både nasjonale og internasjonale regelverk og standarder. Vår tilnærming er preget av samarbeid og humanitær dialog for å fremme og beskytte menneskerettighetene for de som er internert.

KONTAKTPERSONER

Siri Therese Johansen

Seniorrådgiver Migrasjon

Distriktskontoret for Akershus-, Østfold- og Buskerud Røde Kors

Mobiltelefon: +47 41600425

E-post: siri.therese.johansen@redcross.no

Sofie Bundgaard Vilhelmsen

Seniorrådgiver Migrasjon

Distriktskontoret for Akershus-, Østfold- og Buskerud Røde Kors

Mobiltelefon: +47 41268358

E-post: sofie.vilhelmsen@redcross.no

Ingvild Gundersen

Seniorrådgiver Migrasjon

Nasjonale programmer og beredskap

Tlf.: 41565785

E-post: ingvild.gundersen@redcross.no